

Tượng đài của lòng dân

Nhân kỷ niệm 74 năm thành lập Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh và 40 năm chiến thắng Hàm Rồng, Thanh Hoá vừa khánh thành tượng đài Thanh niên xung phong chiến thắng trên đồi không tên. Đồi này cách cầu Hàm Rồng về phía nam chừng 300 mét trên quốc lộ 1A. Tượng đài đã được nhiều người đánh giá là hoành tráng, mang đậm nét đẹp nhân văn và vô cùng thanh thản được đặt trên mặt bằng có diện tích 3270m². Đồi không tên đã có quá nhiều chàng trai, cô gái trẻ măng là lính pháo, thanh niên xung phong, dân quân tự vệ ngã xuống suốt cuộc chống chiến tranh phá hoại của giặc Mỹ để bảo vệ cầu Hàm Rồng, giữ mạch máu giao thông cho đất nước.

Là một nhà văn từng có ba nhiệm kỳ sống và làm việc với các thế hệ thanh niên xung phong, tôi thấm đẫm những nỗi đau trong cái giá đoàn quân thanh niên xung phong phải trả.

Thanh Hoá có tổ chức thanh niên xung phong sớm nhất với số lượng chiếm gần một phần tư cả nước. Suốt cuộc kháng chiến chống Mỹ, lực lượng trên bộ thì cặp kè cái khẩu hiệu trên nón, trên ngực, trên vách đá là "Sống bám cầu, bám đường. Chết kiên cường dũng cảm". Còn lực lượng vận tải dưới sông, trên biển lại có khẩu hiệu riêng là: "Thà hy sinh tất cả quyết không để chiến trường thiếu đạn và gạo".

Thế hệ thanh niên xung phong chống Mỹ tại Thanh Hoá không những sống chết với những địa danh quen thuộc và nóng bỏng một thời như Đò Lèn, Nghĩa Trang, Hàm Rồng, Phà Ghép, Bò Lăn, khe nước Lạnh v.v... mà họ có mặt suốt tuyến đường Nam khu 4.

Cái năm 1968, chúng tôi nhận lệnh đưa thuyền nan vượt biển vào Đồng Hới tỉnh Quảng Bình làm nhiệm vụ tiếp chuyển hàng từ cảng đi dọc theo sông Kiến Giang lên Xuân Bồ để 5 ngàn xe thô của Thanh Hoá chuyển tiếp vào đường mòn, bây giờ nghĩ lại những cuộc chia ly đồng đội đầy bi thảm là nước mắt cứ trào ra. Rồi lại chuyện ngày 4-5-1972 ở sát cầu Hàm Rồng trong một cuộc đắp đê để phòng Mỹ ném bom vào mùa lũ, 123 chàng trai, cô gái đã bị bom B52 vùi xác bên dòng sông Mã. Đến tận bây giờ tôi vẫn rờn rợn, nghĩ tới lúc nhặt hàng trăm cái xác và hàng ngàn người bị thương bỏ chung lên thùng hàng chục chiếc xe tải chạy về núi rừng Thông. Ai còn sống thì đưa đi cấp cứu, còn những người xấu số thì đặt họ xuống thăm cỏ dưới đồi Thông. Trong tất cả hơn một trăm chàng trai, cô gái trẻ vĩnh viễn ra đi vào cái ngày kinh hoàng ấy, chưa một ai qua được tuổi hai mươi.

Có lẽ vì thế khi nhận được giấy mời đi dự lễ khánh thành tượng đài thanh niên xung phong, chiến thắng của Tỉnh đoàn Thanh Hoá, tôi vừa mừng vừa có chút buồn. Khi đến nơi hành lễ dưới chân tượng đài, hàng ngàn cựu thanh niên xung phong và nhân dân khu Nam Ngạn, Hàm Rồng đã vây kín để được tưởng niệm hồn đồng đội. Anh Đỗ Minh Tuấn, Bí thư Tỉnh đoàn đón tôi và bảo:

- Chúng em mời bác không chỉ là nhà văn, nhà báo mà bác còn là cựu thanh niên xung phong.

Bài diễn văn xây dựng tượng đài cũng rất đáng nghĩ suy. Khoản tiền 4 tỷ đồng thu được từ bán vé xổ số trong nội bộ thanh niên trong cả tỉnh. Tỉnh đoàn, đoàn đã chắt bóp, chi vào 3 tỷ để có một tượng đài vĩnh hằng và thanh thản. Thanh thản vì cái đồi này không tên, không trùng tên ai và cũng không phải di dời một gia đình nào để dựng tượng. Tượng đài đứng hiên ngang, thanh thản như hàng ngàn thanh niên xung phong đã từng ngã xuống ở cái tuổi chưa vướng một chút nợ đời... Đội thanh niên xung phong ở chân cầu Lườn xã Công Liêm huyện Nông Cống, ngày 16-8-1972, cả đơn vị đang luộc mì cục ăn để ra hiện trường lấp hố bom thì bom Mỹ dội. Tôi nhớ cô Thao quê ở

Quảng Xương chết trong lúc đang ăn, khi bẻ xác ra, trong miệng vẫn còn ngậm cục mỳ luộc và trên tay đang nắm chắc một nửa cục mỳ.

Chính trong lễ khánh thành tượng đài này tôi đã gặp lại anh Võ Tấn, người thủ trưởng đơn vị thanh niên xung phong tại chân núi Đông năm ấy. Tôi vừa định nhắc lại chuyện hơn ba mươi năm trước thì anh bảo:

- Anh đừng nhắc, đừng nói, đừng viết lại những đau thương ấy làm gì. Tốt nhất là chúng ta phải biết yên lặng. Nhìn tượng đài tôi đau lắm, xót xa lắm. Bây giờ khác cả rồi, cái thời chúng ta đã qua xa rồi. Rồi anh khóc và cầm máy ảnh ra quỳ xuống bấm lia lịa mà không rõ anh có ngắm kỹ không, hay chỉ bấm cho qua cơn xúc động.

Thế hệ trẻ Thanh Hoá hôm nay quyết tâm lắm, bình tĩnh lắm để quên góp dưới hình thức phát hành xổ số để dựng tượng, để nhắc đời một lực lượng rất dễ bị lãng quên.

Tượng đài này do Tỉnh đoàn trực tiếp quản lý và chỉ đạo thi công. Các anh hiểu đây là tiền từ những tấm lòng của tuổi trẻ chất bóp quên góp để làm nên. Tượng đài chỉ làm hết trên 3 tỷ đồng, số tiền còn lại, các anh làm một việc thật cảm động. Chính trong lễ dâng hương ấy, Tỉnh đoàn đã trao chìa khoá nhà tình nghĩa cho 10 cựu thanh niên xung phong đang có hoàn cảnh thật sự khó khăn.

Gặp những thân hình gầy còm, xơ xác của mười đồng đội xa xưa lên bậc nhận chìa khoá căn nhà tình nghĩa hôm nay, tôi phải cầm mặt nhìn vào những đầu ngón tay cầm bút của mình.

Mấy năm gần đây quá nhiều đồng đội xưa cũ đến gặp tôi xin xác nhận thời gian công tác ở thanh niên xung phong. Và đến cuộc khánh thành tượng đài này tôi giật mình cảm phục vì số lượng công việc Tỉnh đoàn Thanh Hoá đã làm cho đồng đội của mình.

... Đã cấp 41 ngàn giấy chứng nhận. Cấp 35 ngàn Kỷ niệm chương. Trợ cấp chế độ thương tật cho 20 ngàn cựu thanh niên xung phong v.v....

Năm 2004, tuổi trẻ Thanh Hoá đã quên góp 800 triệu đồng và 30 ngàn ngày công để xây 142 căn hộ tặng cho cựu thanh niên xung phong đang sống trong những căn nhà tạm bợ, dột nát.

Năm 2005, tuổi trẻ Thanh Hoá quyết tâm phấn đấu quên góp 1,5 tỷ đồng và 50 ngàn ngày công để có 400 căn hộ tình nghĩa tặng cho các cựu thanh niên xung phong đang sống trong những căn nhà dột nát.

Tất cả những gì tuổi trẻ Thanh Hoá đã và đang làm hướng về cội nguồn của thanh niên xung phong quả là cảm động và đáng nói. Công việc ấy nói lên cái tâm của những người đứng đầu thế hệ trẻ Thanh Hoá hôm nay.

Có lẽ làm xong ngần ấy việc cho thanh niên xung phong, các anh cũng thấy thanh thản lắm. Thanh thản như tượng đài đang đứng hiên ngang giữa đời không tên bên cầu Hàm Rồng để ngày đêm nghe nhịp sống thồn thức sông Mã vọng về. Cái tượng đài đơn sơ này thật sự là của lòng dân Thanh Hoá. Và đồng đội xưa cũ nơi chín suối chắc cũng rất thanh thản để về với Hàm Rồng, với dòng sông Mã thân thương.

(Báo Văn nghệ)